

VOJNI BUDŽET SAD

Budžetska (fiskalna) godina u SAD počinje 1. jula a završava se 30. juna naredne godine. Krajem januara svake godine, Predsednik SAD podnosi Kongresu predlog budžeta za narednu fiskalnu godinu, koji kongresne komisije Senata i Predstavničkog doma proučavaju sve do druge polovine juna, kada se donosi odluka o njegovom usvajanju.

Ovogodišnji predlog budžeta podneo je Kongresu predsednik Džonson 25. januara t. god. Prema tom predlogu, budžet SAD za fiskalnu 1966. godinu iznosi 99,7 milijardi dolara, ne računajući oko 33 milijarde dolara tzv. »trast-fondova« koji ne ulaze u godišnji budžet. Ovi, u suštini rezervni, fondovi namenjeni su za vanplanske rashode u zdravstvu, za razna socijalna davanja, izgradnju puteva i razne druge potrebe, uključujući tu i vojne.

Ovogodišnji predlog državnog budžeta je, u odnosu na budžet tekuće fiskalne godine, veći za oko 1,8 milijardu dolara. I pored ovog povećanja, njegovo učešće u bruto nacionalnom dohotku se smanjuje i iznosiće oko 15%.

Kao i svake godine, najveći deo državnog budžeta SAD odnosi vojni budžet (51,6%). U fiskalnoj 1966. godini planirani rashodi na nacionalnu odbranu iznose 51,542 milijarde dolara, što u odnosu na fiskalnu 1965. godinu predstavlja smanjenje za oko 619 miliona dolara (planirani vojni budžet u fiskalnoj 1965. godini iznosio je 52,161 milijarde dolara).¹ Međutim, i vojni budžet, kao i državni, u planirane rashode ne obuhvata tzv. »trast-fondove« iz kojih se, zavisno od situacije i potreba, u fiskalnoj 1966. godini predviđaju intervencije za nacionalnu odbranu u iznosu od oko milijardu dolara. Iz tih fondova vrše se intervencije u oblasti vojne pomoći drugim zemljama i drugi neplanirani rashodi koji u toku godine mogu da iskrsnu. Ako se iznosu planiranog vojnog budžeta u fiskalnoj 1966. godini doda iznos pomenutih fondova od nešto ispod milijarde dolara, onda praktično vojni budžet iznosi preko 52,500 milijardi dolara. Treba podvući da u vojni budžet takođe nisu uračunata sredstva Nacionalne agencije za aeronautička i vasijska istraživanja koja se posebno planiraju u okviru državnog budžeta. U fiskalnoj 1965. godini ta sredstva su iznosila 4,9 milijardi dolara, a predlog državnog budžeta za fiskalnu 1966. godinu predviđa povećanje tih rashoda za 200 miliona dolara, što znači da će se u narednoj godini za aeronautička i vasijska istraživanja utrošiti oko 5,1 milijardu dolara.

Priložena tabela pokazuje opštu raspodelu vojnog budžeta za fiskalnu 1966. godinu; u njoj su ujedno upoređene raspodele ostvarenog vojnog budžeta u fiskalnoj 1964. godini i budžeta u tekućoj fiskalnoj godini.

The Budget of the United States Government Fiscal Year Ending June 30, 1966. Izdanje US Government Printing Office, Washington 1965.

¹ Treba napomenuti da su u opšti iznos vojnog budžeta uračunati izdaci za vojnu pomoć inostranstvu, izdaci Agencije za nuklearnu energiju i neki drugi rashodi vezani za nacionalnu odbranu.

Opšta raspodela vojnog budžeta u milijardama dolara u fiskalnoj:

N a m e n a

	1964. god.	1965. god.	1966. god.
Rashodi Ministarstva odbrane	49,760	48,100	47,900
Vojna pomoć inostranstvu	1,485	1,200	1,000
Rashodi Agencije za nuklearnu energiju	2,765	2,700	2,530
Ostali rashodi oružanih snaga i stokiranje strategijskog materijala	0,016	0,018	0,017
rashodi vojne industrije	0,091	0,076	0,032
rashodi selektivne službe	0,041	0,048	0,048
rashodi mob. priprema	0,024	0,019	0,015
Ukupni rashodi:	54,182	52,161	51,542

Iz tabele se vidi da su predviđeni rashodi Ministarstva odbrane u narednoj fiskalnoj godini manji za oko 200 miliona dolara u odnosu na tekuću fiskalnu godinu. U obrazloženju budžeta se kaže da je ovo smanjenje, iako u opštim razmerama neznatno, pre svega rezultat višegodišnjeg velikog ulaganja u ostvarenje dugoročnog plana razvoja oružanih snaga (OS), posebno naoružanja i opreme, koji se nalazi pri kraju realizacije. Osim toga, tendenciji opšteg smanjenja vojnih izdataka znatno je doprinela politika štednje u oružanim snagama koju već nekoliko godina sprovodi ministar odbrane Maknamara.²

Karakteristično je istaći da se poslednjih nekoliko godina osnovna raspodela vojnog budžeta vrši po nameni i zadacima oružanih snaga, a ne po vidovima, kako je to ranije činjeno. Takva raspodela omogućila je da se stimulira razvoj onih snaga koje, prema usvojenoj koncepciji, zaslužuju najveću pažnju, bez obzira na njihovu vidovsku pripadnost.

U sledećoj tabeli data je osnovna raspodela vojnog budžeta za fiskalnu 1966. godinu po nameni i zadacima oružanih snaga, sa poređenjem raspodele budžeta u fiskalnoj 1964. i 1965. godini:

Namenska raspodela vojnog budžeta u milijardama dolara u fiskalnoj:

N a m e n a

	1964. god.	1965. god.	1966. god.
Snage strategijske odmazde	7,3	5,3	4,5
Snage opšte namene	17,7	18,1	19,0
Snage kontinentalne PVO i PPO	2,1	1,8	1,8
Snage vazdušnog i pomorskog transporta	1,3	1,5	1,6
Snage opšte podrške	13,6	14,3	14,6
Rezervne komponente	2,0	2,1	2,0
Istraživanje i razvoj (jedan deo)	5,3	5,1	5,4
Penziona davanja	1,2	1,4	1,5
Ukupni rashodi:	50,5	49,6	50,4

² Smanjenje rashoda za vojnu pomoć inostranstvu, koje takođe iznosi oko 200 miliona dolara, u skladu je sa opštom politikom štednje.

Polazeći od takve raspodele budžetskih sredstava, stvorena je mogućnost efikasnijeg razvoja onih sredstava koja obezbeđuju izvršenje zadataka u skladu sa usvojenom vojno-političkom koncepcijom *New Frontier* (Nova granica) i pogledima na vođenje rata u savremenim uslovima. Zavisno od toga kojim snagama svaki pojedini vid učestvuje u ostvarenju namenskih zadataka, pomenuta budžetska sredstva se raščlanjuju na vidove kojima se dodeljuje na raspolaganje onoliko sredstava koliko im je neophodno za realizovanje postojećih programa. Ovde treba istaći da je na taj način, donekle, uskraćeno pravo vidovima da razvijaju svoje snage i sredstva po sopstvenom nahođenju, zbog čega je ranije dolazilo do dupliranja pojedinih programa razvoja oružanih snaga, neracionalnog trošenja budžetskih sredstava, nesuglasica između vidova i sl. U obrazloženju predloga budžeta za fiskalnu 1966. godinu pred kongresnim odborima Senata i Predstavničkog doma za oružane snage, ministar odbrane je, na osnovu predloga budžeta Predsednika SAD i njegove namenske raspodele, predložio sledeću podelu budžetskih sredstava po vidovima oružanih snaga, sa poređenjem u fiskalnoj 1964. i 1965. godini:

Raspodela vojnog budžeta po vidovima u milijardama dolara za fiskalnu:			
Vidovi oružanih snaga	1964. god.	1965. god.	1966. god.
Kopnena vojska	12,5	12,0	12,4
Ratna mornarica	14,8	14,7	15,3
Ratno vazduhoplovstvo	20,3	19,4	18,9
Ukupni rashodi:	47,6	46,1	46,6

Iz pregleda se vidi da su planirana sredstva za potrebe Kopnene vojske i Ratne mornarice u narednoj fiskalnoj godini, u upoređenju sa tekućom fiskalnom godinom, nešto veća, dok su za Ratno vazduhoplovstvo manja.

Kao što je ranije već pomenuto, predlog namenske raspodele vojnog budžeta sa obrazloženjem, podneo je Kongresu Predsednik SAD. Međutim, ministar odbrane Maknamara je, ove godine, prvi put u istoriji oružanih snaga SAD, u svom ekspozeu pred Vojnim odborom Predstavničkog doma Kongresa, snage strategijske odmazde, kontinentalne PVO i PPO, kao i Civilnu zaštitu razmatrao kao snage opšteg nuklearnog rata i nazvao ih je »strategijskim ofanzivnim i defanzivnim snagama«. Prema njegovoj izjavi, takva izmena nije učinjena slučajno, već da bi se olakšale analize problema opšteg nuklearnog rata i omogućilo najefikasnije korišćenje postojećih snaga.

Snage strategijske odmazde. Kao što je poznato, snage strategijske odmazde sačinjavaju: jedinice interkontinentalnih balističkih projektila i podmornice na nuklearni pogon naoružane projektilima *Polaris*, bombarderska avijacija velikog doleta sa nuklearnim mogućnostima, strategijska izviđačka avijacija. Ove snage se tretiraju kao ofanzivne strategijske snage. U defanzivne strategijske snage ulaze jedinice kontinentalne PVO i PPO, kao i mere pasivne odbrane koje obuhvataju Civilnu zaštitu, izgradnju skloništa, sistem vazdušnog osmatranja, obaveštavanja i veze i dr.

Osnovu strategijskih ofanzivnih snaga sačinjavaju interkontinentalni balistički projektili *Minuteman* ili projektili *Polaris* kojima su naoružane podmornice na nuklearni pogon. Prema podacima koje je izneo Maknamara prilikom obrazloženja budžeta, oružane snage SAD raspolažu sa ukupno 800 projektila *Minuteman* i 464 projektila *Polaris* (u naoružanju 29 podmornica na nuklearni pogon). Američki vojni stratezi smatraju da ovaj broj nuklearnih sredstava može da zadovolji njihove potrebe u slučaju opšteg nuklearnog rata radi čega će još u toku ove godine biti povučeni iz naoružanja svi projektili *Atlas*, a u toku iduće godine svi projektili *Titan I*, svi bombarderi *B-47*, kao i dva skvadrona najstarijih bombardera *B-52*. Na taj način znatno će se smanjiti budžetski rashodi u fiskalnoj 1966. godini. To je ujedno i objašnjenje zašto se predviđa smanjenje izdataka za strategijske ofanzivne snage na 4,5 milijardi dolara u poređenju sa 5,3 milijarde dolara u tekućoj fiskalnoj godini.

Osnovu bombarderskih snaga strategijskog vazduhoplovstva čine bombarderi *B-52* koji će, uz izvesne modifikacije, ostati u naoružanju i sledećih nekoliko godina. Krajem ove godine strategijske vazduhoplovne snage u svom sastavu imaće ukupno 630 aviona *B-52*. Dalje usavršavanje tog aviona zahteva dodatna sredstva u iznosu od 1,8 milijardi dolara. Za modernizovanje aviona *B-52* u fiskalnoj 1966. godini predviđen je iznos od 330 miliona dolara. Deo tih sredstava biće utrošen za opremanje tih aviona projektilima vazduh-zemlja *Haund Dog*. Iako se predviđa da bombarder *B-52* ostane u naoružanju više godina, na planu dugoročnog razvoja bombarderskih aviona postoje dva predloga. Prvi obuhvata razvoj novog strategijskog bombardera *F-111* koji treba da bude naoružan projektilima vazduh-zemlja sa nuklearnim mogućnostima. Prema drugom predlogu, za koji se zalaže RV, treba razvijati strategijski bombarder *B-111* koji bi imao nadzvučnu brzinu i visok plafon leta. Za sada su to praktično samo ideje, ali se zna da bi novi avion imao da objedini sve pozitivne osobine aviona *B-52* i *F-111*.

Novim budžetom se predviđa dalji razvoj izviđačkog aviona strategijske namene *B-71*. Za ovaj program predložena su sredstva u iznosu od 950 miliona dolara. Taj avion treba da ima plafon leta od 24.00 m pri brzini od 3 maha.

Postojeći sistem defanzivnih strategijskih snaga, koje sačinjavaju lovi-ci-presretači, projektilsko naoružanje, protivprojektilski projektili, kao i sredstva za osmatranje i javljanje, prema izjavi Maknamare, razrađen je još pre deset godina, tj. u periodu kada se pretpostavljalo da će eventualni neprijatelj izgraditi takve napadne snage (veći broj bombardera velikog doleta) kojima će biti u stanju da izvrši udar. Međutim, glavna opasnost od nuklearnog napada na SAD danas predstavljaju interkontinentalni balistički projektili i projektili lansirani sa podmornica. Za odbranu protiv takvih sredstava, protivbombarderska odbrana, kojoj je posvećena velika pažnja poslednjih nekoliko godina, malo može doprineti efikasnoj odbrani američkog kontinenta.

Sistem rudarskih postrojenja na severu američkog kontinenta, zatim na području Pacifika i Atlantika, na brodovima i avionima koji su nepre-

stano u borbenoj gotovosti, namenjen je, takođe, prvenstveno za otkrivanje strategijskih bombardera. Iz svega proizilazi da je čitav sistem defanzivnih strategijskih snaga zastareo ili ima ograničenu vrednost Na osnovu toga došlo se do zaključka da su postojeće konvencionalne presretačke snage veće od stvarnih potreba radi čega će se jedan deo zastarelih aviona kao što su *F-86*, *F-89* i *F-100* povući iz naoružanja.

Na planu projektilskih sredstava zemlja-vazduh u narednoj fiskalnoj godini se ne predviđaju bitne izmene. I dalje će u naoružanju kao osnovna sredstva ostati pav-projektili *Hawk* i *Nike Hercules*. Za popunu stokova tih projektila u narednoj godini zatraženo je oko 34 miliona dolara.

Što se tiče protivprojektilske odbrane, svi dosadašnji naponi da se izgradi efikasno sredstvo ostali su, po svemu sudeći, bezuspešni. Iako su uložena velika sredstva u razvoj sistema *Nike X*, još uvek se nije došlo do rezultata koji bi odgovarali stvarnim potrebama protivprojektilske odbrane. U narednoj fiskalnoj godini nastaviće se sa razvojem sistema *Nike X* i za ovo su predviđena sredstva u iznosu od 400 miliona dolara. U sličnoj fazi razvoja nalazi se i sistem blagovremenog otkrivanja interkontinentalnih balističkih projektila. U poslednje vreme sve se više poklanja pažnja izgradnji sredstava za odbranu od napada vasioniskih satelita, zbog čega je u toku izgradnja tzv. stanica za snimanje i praćenje leta satelita. Pominje se mogućnost prilagođavanja postojećih projektila *Nike Zews* i *Thor* za protivvacionsku odbranu, ali je sve to, za sada, još uvek samo u fazi razmatranja.

Merama Civilne zaštite ovogodišnji predlog budžeta pridaje veliku važnost. Iako su predviđena budžetska vojna sredstva dosta skromna, u okviru državnog budžeta se ukazuje na potrebu većih ulaganja od strane federalnih država, proizvodnih organizacija i pojedinaca. Petogodišnji izdaci za izgradnju skloništa predviđeni su na oko 5 milijardi dolara, od čega je savezna vlada utrošila oko 3 milijarde, federalne države oko 1 milijardu i privatni kapital oko jednu milijardu dolara. Da bi se obezbedili osnovni objekti iz kojih bi se rukovodilo u slučaju nuklearnog napada, pristupilo se izgradnji osam regionalnih operativnih centara. Ovi centri projektovani su tako da obezbede adekvatnu zaštitu od radijacije i minimalnu zaštitu od eksplozije. Prvi centar u Dentonu, Teksas, za koji je utrošeno 2,7 miliona dolara, izgrađen je pre nego što je Ministarstvo odbrane preuzelo odgovornost za civilnu odbranu. Troškovi izgradnje preostalih sedam centara procenjeni su na 9,9 miliona dolara, od čega je prošlogodišnjim budžetom obezbeđeno 2,1 milion dolara. Ostatak od 7,8 miliona dolara uključen je u predlog ovogodišnjeg budžeta. Za izgradnju i opremu skloništa i ove godine su predviđena znatna sredstva. Za obeležavanje i adaptaciju skloništa u velikim zgradama utrošiće se 36,3 miliona dolara, čime treba da se obezbedi oko 6 miliona novih mesta u skloništima. Samo u 1965. godini kupljena je oprema za oko 63 miliona mesta u skloništima, a u fiskalnoj 1966. godini utrošiće se u iste svrhe oko 23,4 miliona dolara — za oko 12 miliona novih mesta. Za radiološku odbranu predviđeno je 6,7 miliona dolara, od čega će 2,5 miliona dolara biti utrošeno za nabavku 500.000 dozimetara za osoblje

civilne odbrane, 0,8 miliona za tehničko poboljšanje radioloških instrumenata i 3,4 miliona za unapređenje meteorološke službe. Osim toga, za istraživanje i razvoj u oblasti Civilne zaštite u narednoj fiskalnoj godini utrošiće se oko 15 miliona dolara, u poređenju sa 10 miliona u tekućoj fiskalnoj godini. Za celokupni program rukovođenja civilnom odbranom zatražena su sredstva u iznosu od 14,6 miliona dolara, za obaveštavanje javnosti 4 miliona dolara i za obuku i vaspitanje 15,5 miliona dolara.

Snage opšte namene. U snage opšte namene, kao i prethodnih godina, ulazi veći deo borbenih i pomoćnih jedinica KoV, pomorsko-desantne snage, taktička avijacija RV i veći deo snaga RM. Te snage su namenjene za dejstva u svim vidovima ratnih sukoba, sa posebnim naglaskom na upotrebu u ograničenim i lokalnim ratovima, uključujući gerilska i protivgerilska dejstva. Dolaskom Džona Kenedija na položaj predsednika, SAD snagama opšte namene poklonjena je velika pažnja i u njih su uložena ogromna finansijska sredstva. Kao rezultat toga, broj borbenih divizija KoV je povećan sa 11 na 16, sve jedinice KoV su reorganizovane na principu nove ROAD formacije, znatno je povećana pokretljivost i vatrena moć jedinica, značajno je ojačana avijacija KoV, višestruko su povećane snage za specijalno ratovanje, poboljšane su taktičke nuklearne sposobnosti jedinica, a posebno u Evropi gde su ojačane za oko 60% i dr.

Značajan element snaga opšte namene predstavlja stratejska rezerva, sastava 2 korpusa sa 8 raznorodnih divizija i deo taktičkih vazduhoplovnih snaga RV koje su pod komandom tzv. Udarne komande (*Strike Command*).

U celini, snage KoV za opštu namenu, predviđene budžetom za narednu fiskalnu godinu, iste su kao i prošle godine. Njih sačinjavaju 16 raznorodnih divizija, 38 bataljona taktičkih projektila zemlja-zemlja, 33 bataljona projektila zemlja-vazduh, grupa za specijalno ratovanje i druge jedinice za podršku. Utrošak budžetskih sredstava za potrebe snaga opšte namene odražava se i na osnovne tendencije njihovog daljeg razvoja. Iako nema značajnijih promena u strukturi taktičkih projektilskih snaga, predloženo je povećanje broja lansera i projektila *Pershing* u Evropi i poboljšanje njihove opreme radi postizanja što veće efikasnosti. KoV SAD u Evropi ima u svom sastavu 3 bataljona projektila *Pershing*. U okviru budžetske stavke za PVO predviđena su sredstva za formiranje još jednog bataljona projektila *Nike Hercules* sa četiri baterije, kojice će biti uključene u sastav prekomorskih snaga. Iz istih razloga zatražena su sredstva u iznosu od 31,1 milion dolara, u prvom redu, za nabavku naoružanja za jedinice vazdušne odbrane isturenih oblasti. Te jedinice biće naoružane projektilima *Sidewinder*, montiranim na vozilima (ovaj projektil vazduh-zemlja je do sada bio isključivo u naoružanju RV), što predstavlja novinu u odnosu na prošlu godinu. Pored toga, na vozila će se montirati i pav-topovi kalibra 20 mm *Hispano*, koje Amerikanci namera- vaju takođe da proizvode. Uporedo sa tim, za dugoročni razvoj sredstava za PVO novim budžetom predviđen je iznos od 10 miliona dolara. Radi povećanja efikasnosti i sposobnosti za borbu protiv taktičkih balističkih projektila, za dalje poboljšanje projektila zemlja-vazduh *Hawk* predviđeno je da se utroši novih 11 miliona dolara.

Nabavka aviona i helikoptera za potrebe jedinica KoV je u poslednjih nekoliko godina predstavljala znatnu stavku u budžetskim izdacima američkih OS. KoV je u 1961. godini imala u svom sastavu 5.564 aviona i helikoptera, a krajem tekuće fiskalne godine KoV treba da ima u svom sastavu oko 8.000 aviona i helikoptera. Zbog toga su, u narednoj fiskalnoj godini, za nabavku aviona i helikoptera zatražena skromnija sredstva u iznosu od 344,5 miliona dolara, što u odnosu na 1965. godinu predstavlja smanjenje ove stavke za oko 21%, a u odnosu na 1964. godinu za oko 35%.

Sredstva za nabavku projektilskog naoružanja za potrebe KoV, uključujući i rezervne delove, u narednoj fiskalnoj godini biće povećana za 19 miliona dolara u odnosu na tekuću godinu, tj. za ove svrhe zatražen je iznos od 254 miliona dolara. U pomenutu sumu je uključen i iznos od 2,7 miliona dolara za nabavku pt-vođenih projektila *SS-11* i 1,9 miliona za nabavku projektila *Sergeant*. U budžetu za narednu godinu predviđena su sredstva i za nabavku novog pt-projektila *Shilelah* koji će biti montiran na oklopnim vozilima. Za njegovo dalje modernizovanje, u prvom redu za povećanje dometa i za nišanske uređaje, posebno je planiran iznos od 12,2 miliona dolara. Osim toga, u narednoj godini se predviđa i nabavka novog pav-projektila *Redeye*, koji treba da uđe u naoružanje bataljona KoV i pomorskodesantnih snaga; za njegovu proizvodnju je zatraženo 58,3 miliona dolara, a za dalja istraživanja na njemu iznos od 21,8 miliona dolara. Oko 16,7 miliona dolara namenjeno je za rezervne delove za sve vrste projektila.

U prilogu budžeta za fiskalnu 1966. godinu zatraženo je 364,2 miliona dolara za nabavku naoružanja i borbenih vozila, što je za 108 miliona dolara više od ove stavke u tekućoj fiskalnoj godini. Između ostalog, predviđa se zamena mitraljeza kalibra 12,7 mm na borbenim vozilima topom kalibra 20 mm *Hispano*, zapadno-nemačke proizvodnje.³ Oko 26,6 miliona dolara utrošiće se za nabavku haubica kalibra 203 mm, 58,2 miliona za nabavku oklopnoizviđačkih i vazdušnodesantnih vozila koja treba da zamene tenk *M-41* i samohotku *M-56* sa topom kalibra 90 mm, zatim 37 miliona za nabavku borbenih vozila *M-113* svih vrsta, 43 miliona za nabavku samohodnih haubica kalibra 155 mm i dr. Pored toga, novi budžet predviđa nabavku i oko 62.200 raznih vrsta motornih vozila u vrednosti od 315 miliona dolara, što je u odnosu na tekuću fiskalnu godinu manje za oko 22.400 vozila.

Za sredstva veze i elektronske uređaje predviđen je novim budžetom iznos od 240,1 milion dolara, što je za oko 33,4 miliona dolara više od planiranih sredstava u toku tekuće godine, mada je, na primer, u odnosu na 1964. godinu ovaj iznos još uvek manji za oko 200 miliona dolara. Od pomenute sume, samo za nabavku radiostanica utrošiće se 84,5 miliona dolara.

Zahtev za nabavku raznih vrsta municije u fiskalnoj 1966. godini predviđa utrošak od 344,9 miliona dolara, što je za oko 73 miliona više u odnosu na tekuću godinu. Najveći iznos u ovoj stavci odnosi se na nabavku visoko-

³ U obrazloženju odluke da se od SR Nemačke kupi ovaj top ističe se i razlog da ona godišnje kupuje od SAD naoružanje i opremu u vrednosti od oko 700 miliona dolara.

eksplozivnih haubičkih granata kalibra 155 mm u vrednosti od 44,6 miliona dolara. Za municiju topa kalibra 20 mm *Hispano* utrošice se 16 miliona dolara, u koju sumu su uračunata i ulaganja za izgradnju proizvodnih kapaciteta u SAD za ovu vrstu municije.

Za ostalu opremu u ovoj budžetskoj godini zatražen je iznos od 107,7 miliona dolara, a za program proizvodne baze za potrebe oružanih snaga utrošice se 65,4 miliona dolara.

Pomorskodesantne snage, kao deo snaga opšte namene, i u narednoj godini zadržaće sadašnju strukturu, tj. tri pomorskodesantne divizije i tri vazduhoplovna vinga.⁴ U pogledu budžetskih sredstava, osim nešto većih ulaganja za nabavku savremenijih borbenih sredstava, naoružanja i opreme, za povećanje brojnog stanja za oko 3.000 ljudi i drugih manjih izmena, ne predviđaju se suštinske promene.

Deo taktičkog vazduhoplovstva u sastavu snaga opšte namene učestvuje u narednoj fiskalnoj godini sa 119 skvadrona, odnosno dva skvadrona više nego u tekućoj godini. U te snage ulazi lovačka avijacija, taktička bombarderska avijacija, taktička izviđačka avijacija, vazduhoplovne snage za specijalno ratovanje i avioni-tankeri za popunjavanje aviona gorivom u vazduhu. Budžetski program ne predviđa značajnije izmene u toku naredne godine, osim nešto većih izdataka za kupovinu savremenijih tipova aviona, u prvom redu aviona *F-111* i *F-4C Phantom*.

Ratna mornarica, u sastavu snaga opšte namene, uključuje 15 nosača aviona za napadna dejstva, 9 nosača aviona za protivpodmornička dejstva, 31 podmornicu na nuklearni pogon, oko 80 podmornica na konvencionalni pogon, 140 eskortnih brodova, 329 brodova opšte namene i 28 vazduhoplovnih grupa na nosačima aviona. Broj nosača aviona za napadna dejstva i broj nosača aviona za protivpodmornička dejstva, prema predlogu budžeta za narednu fiskalnu godinu, ostaje nepromenjen u odnosu na tekuću godinu. U toku fiskalne 1966—67. godine, u flotni sastav ovih snaga treba da uđu i 6 eskortnih razarača naoružanih projektilima *Tartar*, čija je gradnja otpočela 1962. godine. O pitanju daljeg razvoja mornaričkih snaga opšte namene, ministar odbrane Maknamara je, u obrazloženju budžeta za narednu godinu, istakao nekoliko osnovnih problema. Između ostalog, on je naglasio da postojeći projektilski sistem brod-vazduh, i pored učinjenog napretka u poslednje dve godine, još uvek nije adekvatan potrebama sigurne zaštite brodova od napada iz vazduha. Projektili *Tartar* i *Terrier* treba da budu izbačeni iz naoružanja kada se 1970. godine završi razvoj novog standardnog projektila brod-vazduh. RM će u fiskalnoj 1966. godini dati prioritet izgradnji desantnih brodova i brodova i aviona za protivpodmornička dejstva. Opštim

⁴ Samostalna pomorskodesantna brigada, koja stacionira na Havajima, u slučaju mobilizacije formiraće četvrtu diviziju sa još jednim vazduhoplovnim vingom.

planom razvoja mornaričkih sredstava predviđena je gradnja 15 desantnih brodova u vrednosti od 494 miliona dolara. Za finansiranje proizvodnje poboljšanog tipa projektila *Polaris*, koji nosi naziv *Poseidon*, predviđen je novim budžetom iznos od 35 miliona dolara.

Razmatrajući u celini sve vidove oružanih snaga, predlog budžeta za fiskalnu 1966. godinu za nabavku naoružanja i opreme predviđa ukupno oko 13,200 milijardi dolara, ili oko 27% od ukupnih vojnih rashoda za oružane snage. Od navedene sume za nabavku naoružanja i opreme KoV predviđen je iznos od 1,880 milijardi, za naoružanje i opremu RV 5,565 milijardi dolara, za naoružanje i opremu pomorskodesantnih snaga 175 miliona i za kupovinu naoružanja i opreme za RM 5,560 milijardi dolara. Ova sredstva obuhvataju nabavku svih vrsta naoružanja i opreme, od lične opreme vojnika do interkontinentalnih balističkih projektila. Najveći deo rashoda iz te kategorije namenjen je za nabavku projektila, aviona i helikoptera i izgradnju i rekonstrukciju brodova. U obrazloženju predloga budžeta se podvlači da su visoka ulaganja prethodnih godina u te svrhe omogućila nabavku znatnih količina naoružanja i vojne opreme, čime su stvoreni uslovi za veću orijentaciju na kvalitet i stokiranje materijala.

Snage vazdušnog i pomorskog transporta. Efikasnost upotrebe snaga opšte namene umnogome zavisi od kapaciteta i mogućnosti vazdušnog i pomorskog transporta. Zbog toga se izgradnji snažne vazdušne i pomorske transportne flote pridaje veliki značaj. Plan razvoja ovih snaga do 1970. godine predviđa da one budu ojačane za 4,5 puta u odnosu na 1961. godinu. Imajući u vidu takvu orijentaciju, prilikom sastavljanja predloga budžeta za fiskalnu 1966. godinu, vodilo se računa da se u narednoj godini obezbede dovoljna finansijska sredstva. Zbog toga se predviđa da ona budu u narednoj godini veća za 100 miliona dolara u odnosu na tekuću budžetsku godinu. U navedenom periodu transportnu avijaciju RV sačinjavaće 16 skvadrona transportera C-118 do C-124 i 41 skvadron transportera C-130 do C-141. U sastav pomorskog transporta biće uključeno 99 brodova za prevoz trupa, teretnih brodova i brodova tankera.

Rezervne komponente. Na planu razvoja rezervnih komponenata predviđaju se izmene samo u KoV, dok će RV, RM i pomorskodesantne snage zadržati istu strukturu. I pored izvršene reorganizacije rezervnih komponenata KoV u 1963. godini, došlo se do zaključka da njihova struktura ne odgovara potrebama KoV u savremenim uslovima radi čega se u narednom periodu predviđa još jedna reorganizacija. Prema izjavi Maknamare, najnovija proučavanja tog problema su pokazala da je za SAD dovoljno da ima 24 borbena spremne divizije, od čega 16 u aktivnom delu i 8 divizija u sastavu rezervnih komponenata — Nacionalne garde i Rezerve — sa odgovarajućim brojem jedinica za podršku. U vezi sa takvim procenama, jedan deo jedinica rezervnih komponenata KoV biće rasformiran, dok će borbena spremne jedinice imati visok stepen borbene gotovosti.

Prema predlogu budžeta, brojno stanje pripadnika rezervnih komponentata na plaćenju obuci, po vidovima, treba da izgleda:

Rezervne komponente	Stanje krajem fiskalne:	
	1965. god.	1966. god.
Rezerva Kopnene vojske	328.400	78.400
Nacionalna garda Kopnene vojske	385.000	575.000
Rezerva Ratnog vazduhoplovstva	56.400	53.300
Nacionalna garda Ratnog vazduhoplovstva	75.000	77.000
Rezerva pomorskodesantnih snaga	48.600	48.600
Rezerva Ratne mornarice	135.100	135.100
Svega:	1.028.000	967.400

U brojnom stanju organizovane rezerve najveće promene treba da nastanu kod rezervnih komponentata KoV. Veći deo ljudstva treba da bude priključen Nacionalnoj gardi, dok u Rezervi ostaje manji broj i to sa nepotpunim programom obuke. Predviđa se da će izdaci za svakog pripadnika rezervnih komponentata u narednoj fiskalnoj godini iznositi, u proseku, oko 700 dolara godišnje. Zbog nešto smanjenog brojnog stanja, planirani izdaci za narednu fiskalnu godinu su, u odnosu na tekuću, manji za oko 100 miliona dolara.

Istraživanje i razvoj. Za istraživanje i razvoj u svim oblicima vojne delatnosti, oružane snage SAD ulažu svake godine ogromna sredstva. U fiskalnoj 1966. godini predviđen je iznos od 6,5 milijardi dolara ili 12,5% od ukupnih rashoda OS. Od tog iznosa KoV je namenjeno oko 1,438 milijardi, RV oko 3,148 milijardi, RM oko 1,473 milijarde i raznim ustanovama Ministarstva odbrane oko 500 miliona dolara. KoV će u narednoj budžetskoj godini veći deo sredstava utrošiti na istraživanje i razvoj taktičkih projektila i projektila za trupnu PVO. RV će orijentisati svoja sredstva na razvoj novih projektila vazduh-zemlja, protivprojektilskih projektila i dalje modernizovanje lovačko-bombarderskih i bombarderskih aviona. RM planira da najveći deo predviđenih sredstava za istraživanje i razvoj utroši na sredstva za protivpodmorničko ratovanje.

Lični rashodi. U narednoj fiskalnoj godini lični rashodi oružanih snaga SAD planirani su na nivou tekućeg budžeta, u iznosu od 14,800 milijardi dolara, ili preko 30% od planiranog vojnog budžeta. Od navedenog iznosa, 7,700 milijardi otpada na KoV, 4,549 milijardi na RV, 791 milion na pomorskodesantne snage i 4,040 milijardi na RM. Tim iznosom su obuhvaćeni kako lični rashodi aktivnog sastava, tako i pripadnika rezervnih komponentata. Za lične rashode Rezerve i Nacionalne garde KoV predviđa se iznos od 450 miliona, za iste komponente RV 125 miliona, za Rezervu pomorskodesantnih snaga 31 milion i Rezervu RM 100 miliona dolara.

Navedena sredstva su predviđena za održavanje oružanih snaga od 2,656.000 ljudi i blizu milion pripadnika rezervnih komponenata:

Brojno stanje oružanih snaga SAD po vidovima, na početku fiskalne 1966. godine, u poređenju sa stanjima u fiskalnoj 1964. i 1965. godini, treba da izgleda:

Vidovi oružanih snaga	Stanje u fiskalnoj:		
	1964. god.	1965. god.	1966. god.
Kopnena vojska	972.000	963.000	953.000
Ratno vazduhoplovstvo	856.000	829.000	809.000
Pomorskodesantne snage	190.000	190.000	193.000
Ratna mornarica	667.000	674.000	685.000
Svega:	2,685.000	2,656.000	2,640.000

Iz gornje tabele se vidi da predlog budžeta za fiskalnu 1966. godinu predviđa smanjenje brojnog stanja KoV za 10.000 i RV za 20.000 dok se za RM predviđa povećanje za 11.000 i za pomorskodesantne snage za 3.000 ljudi.

Ostali rashodi. Rashodi za operativno-nastavne potrebe svih vidova oružanih snaga takođe predstavljaju dosta veliku stavku u ovogodišnjem predlogu budžeta. Predviđena sredstva iznose 12,6 milijardi dolara, ili oko 26% od ukupnog vojnog budžeta, od čega na KoV otpada 3,6 milijardi, na RV 4,6, na RM i pomorskodesantne snage 3,6 milijardi i oko 600 miliona dolara za razne operativne organe Pentagona. Navedena sredstva su namenjena za pokrivanje troškova vojne obuke, vežbi i manevara i održavanje baza i instalacija, uključujući tu i prekomorske.

Za izgradnju vojnih objekata (baza, aerodroma, lučkih postrojenja i sl.) u narednoj godini je predviđen iznos od 920 miliona dolara ili oko 5% od ukupnih vojnih rashoda. Od toga na KoV otpada 271 milion, na RV 390 miliona, na RM 227 miliona i na ostale ustanove Ministarstva odbrane 63 miliona dolara.

Iz sredstava za izgradnju vojnih stanova (660 miliona dolara), u narednoj godini će se izgraditi veći broj stambenih objekata kako na teritoriji samih SAD, tako i u prekomorskim zemljama.

Troškovi stokiranja strategijskog i kritičnog materijala, ulaganja u industriju koja proizvodi za potrebe oružanih snaga, selektivne (regrutne) službe i mobilizacijskih priprema u narednoj fiskalnoj godini ostaju, uglavnom, u granicama prethodnih budžeta.

Penziona davanja za vojna lica su iz godine u godinu sve veća, što je rezultat pristizanja sve većeg broja ratnih kadrova za penzionisanje. U narednoj fiskalnoj godini predviđa se isplaćivanje penzija za 515.700 penzionisanih vojnih lica, čiji će rashodi iznositi oko 1,5 milijardi dolara.

Program vojne pomoći inostranstvu u fiskalnoj 1966. godini, u odnosu na tekuću, ne predviđa bitnije izmene, ni u visini sredstava, ni u pogledu

raspodele po zemljama. Karakteristično je da 3/4 predviđenog iznosa za vojnu pomoć otpada na zemlje Azije i Latinske Amerike, dok u Evropi tu pomoć primaju samo još neke zemlje, među kojima se ističe Grčka. Kao što je poznato, ta se pomoć daje u naoružanju, opremi, školovanju kadrova i drugim oblicima koji stimuliraju razvoj oružanih snaga dotične zemlje.

U celini, vojni rashodi SAD u budžetskoj 1966. godini, iako formalno pokazuju tendenciju smanjenja, u suštini su i dalje veoma visoki. Oni apsorbuju oko 50% državnog budžeta ili oko 8% bruto nacionalnog dohotka. Prema grubim proračunima, vojni budžet SAD opterećuje godišnje svakog stanovnika, u proseku, sa oko 270 dolara. Ova suma je iznad proseka nacionalnog dohotka po glavi stanovnika mnogih zemalja u svetu. Veliki vojni rashodi tokom svih posleratnih godina i dostignuti nivo razvoja oružanih snaga ukazuje na realne mogućnosti njihovog smanjenja. Međutim, zbog ogromnih izdataka u raznim vidovima vojnih intervencija i održavanja velikog broja jedinica u prekomorskim zemljama koji opterećuju vojni budžet, teško je verovati da u doglednom periodu može doći do smanjenja vojnog budžeta SAD.

Predlog vojnog budžeta za fiskalnu 1966. godinu obezbeđuje održavanje jakih oružanih snaga i u skladu je sa spoljnom politikom vlade SAD.

P. M. M.

DRUGA PROLETERSKA

Zbornik sećanja, izdanje Vojnoizdavačkog zavoda »Vojne biblioteke — Iz ratne prošlosti naših naroda«, Beograd, 1965. godine. Tri toma knjige, ukupno 2.386 strana, cena 4.000 dinara.

Druga proleterska je svojevrsan zbornik sećanja njenih boraca i rukovodilaca. To je za sada svakako najpotpuniji prikaz borbenog puta jedne naše jedinice. U 548 članaka opisani su život i borbe brigade u najrazličitijim situacijama od povlačenja iz zapadne Srbije do 15. maja 1945. godine. Knjiga u tri toma — to je delo napornog rada 230 autora-boraca iz 2. proleterske brigade i redakcije.

U okviru ovakvog prikaza nije moguće dati iscrpniju ocenu knjige kao što je *Druga proleterska*. Njen sadržaj je veoma obiman i raznolik. Upravo drukčije ovo delo nije ni moglo biti.

Knjiga je podeljena na dvanaest poglavlja od kojih svako obuhvata period određen po mestu i vremenu dejstava brigade. Svako od njih predstavlja celinu u malom, a sva — celoviti pređeni put sa 150 većih i nekoliko stotina manjih okršaja, put od 24.000 km, 62.000 neprijateljskih vojnika i oficira izbačenih iz stroja, od kojih 24.000 ubijenih; njima su obuhvaćeni i trofeji: oko 200 topova, 400 kamiona, 10 tankera, 60 tenkova, 170 motocikla, 180 radio-stanica, preko 350 bacača, 1.000 mašinki, 1.400 pištolja, 20.000 pušaka i ostalog ratnog materijala i opreme.

Druga proleterska je formirana u izuzetno teškoj i složenoj situaciji, samo tri meseca posle povlačenja naših jedinica iz zapadne Srbije u Sandžak i Bosnu. To je bio period opadanja tempa oružanog ustanka i snažnih neprijateljskih ofanziva na području Crne Gore i istočne Bosne. Takva situacija je nalogala stvaranje novih proleterskih brigada — udarne snage Vrhovnog štaba. Stvaranjem Druge proleterske 1. marta 1942. god. u Čajniču, NOVJ je dobila snažnu jedinicu sastavljenu od prekaljenih boraca iz Srbije. Udarne snaga jedinica NOVJ je porasla i neprijatelj je to ubrzo osenio na sebi.

Borci Druge proleterske već su imali iza sebe mnogobrojne borbe protiv Nemaca i četnika u Pomoravlju, Šumadiji, oko Čačka, Užica i Gornjeg Milanovca. U sastavu proleterske oni su bili moralno i fizički spremni za nove borbe i okršaje, naporene marševe i odricanja. Brigada je od osnivanja bila i ostala snažan i monolitan kolektiv, sposoban za velike podvige. Borački i rukovodeći kadar brigade još se kroz borbe u Sandžaku, pre njenog formiranja, međusobno upoznao i zbližio, što takođe treba imati u vidu kada je reč o jedinstvu i čvrstini ove jedinice. To su karakteristike manje-više

svake naše proleterske jedinice, ali Druga proleterska ima nešto svoje, specifično, što je dolazilo do izražaja u svakoj situaciji, a to izbija i kroz redove članaka u knjizi.

Formirana kao srpska brigada, ona je popunom borcima iz Bosne, Banije, Crne Gore i Like postala jugoslovenska. Međutim, ona to nije bila (kao ni ostale proleterske brigade) samo po sastavu nego i po ciljevima za koje se borila — oslobođenje čitave zemlje od okupatora. Svi njeni borci, sa žarom i entuzijazmom ratovali su za sve naše narode, bilo u kom kraju Jugoslavije. Može se reći da je Druga proleterska bila kovačnica bratstva i jedinstva koje se stvaralo na njenom borbenom putu u toku čitavog oslobodilačkog rata.

Kroz Drugu proletersku prošlo je oko 15.000 boraca, veliki broj vojnih i političkih rukovodilaca. Od 900 boraca u brigadi na dan njenog formiranja, rat je preživelo manje od jedne trećine drugova i drugarica. Pored ostalih, poginuli su: dva komesara brigade, zamenik komesara, zamenik komandanta i načelnik štaba brigade, 11 komandanata, pet komesara, tri zamenika komandanta i tri zamenika komesara bataljona i mnogi četni rukovodioci. Četrdeset i osam narodnih heroja dala je brigada, iako se može slobodno reći da je ona imala na stotine heroja koji su neustrašivim podvizima izvršavali junačka dela. Od uvodnog Titovog članka — *Godišnjica stvaranja 2. proleterske brigade* — do završnog — *Slavni put jedne generacije* — knjiga je u stvari široki dijapazon na kome je živom rečju prikazana brigada iz ratnih dana. Jedan od prvih članaka u ediciji posvećen je mladima, jer je Druga proleterska bila brigada mladih. Oni su davali pečat životu i borbi brigade. Bilo je čak i dečaka — Boško Buha, Savo Jovanović Sirogojno, Perica Ivanović. Oni su svuda unosili svoj mladalački žar, polet i entuzijazam; bili su najbolji kuriri, diverzanti, bombaši i mitraljesci. Mnogi od njih izrasli su u sposobne partijske i vojne rukovodioce. Svuda su bili prvi i među prvima. Neke od najmlađih nisu hteli da povedu sobom pri povlačenju iz Srbije s motivacijom da su suviše fizički slabi za predstojeće marševe i borbe.

»Na primedbu druga Tita — piše u članku brigade mladih — da ima puno nejakih dečaka i da oni treba da idu na slobodnu teritoriju, komandant bataljona Miodrag Milovanović Lune izdvojio je priličan broj njih. Da bi bili veći, tiskali su se u poslednju vrstu i nabirali sneg kako bi se izravnali sa onima iz prve vrste. Tridesetak ih je bilo odvojeno, ali oni stigoše pre bataljona u mesto određeno za njega. Njihova upornost koju niko nije mogao da ukroti dovela ih je u brigadu. Svi dečaci postali su mladi proleter. I dokazali su da odluka nije bila nepravilna niti pre nagljena, kada je najzad rešeno da se udovolji njihovim željama«. Bez mladih Druga proleterska ne bi bila tako jaka, silovita, nepobediva i slavna. Mladost izbija iz svakog članka, iz svake stranice knjige. Za mlade su vezani najveći uspesi brigade. Njih je najviše među herojima, ali najviše i poginulih.

Druha proleterska — to su hiljade pređenih kilometara, borbe i sukobi sa svim neprijateljima naroda Jugoslavije, neprekidni pokreti, marševi, kulturne priredbe za narod, politički zborovi i konferencije, briga o ranjenom drugu, priča o požrtvovanim bolničarkama, bol za izgubljenim saborcem, nostalgija za rodnim krajem, briga za sudbinu svojih roditelja i porodice itd.

U celini dat je presek borbenog puta brigade. Svaki autor je na sebi svojstven način »odslikao« brigadu kroz: borbe sa različitim ishodom, juriše i povlačenja, zastanke na usiljenim marševima, razne zgode i nezgode svojstvene ratnom vremenu, anegdote i kratke humoreske.

Međutim, ne bi se moglo reći da su kroz ovu knjigu dati potpuno i celovito svi važniji događaji za koje je povezača ratna istorija Druge proleterske brigade. Duga je njena marš-ruta da bi se sve ovo zapamtilo i u knjigu zapisalo. Uostalom, to nije ni bio zadatak ove edicije.

Borci su o svojoj brigadi pisali neposredno i toplo, katkad snažno i potresno. Takav se utisak nameće u člancima o prelasku preko Lima, maršu u Bosansku krajinu, o borbama na Čardačici, Livnu, Manjači, Crnom vrhu, Humiću, Prijepolju, Kopaoniku i sremskom frontu. I ovde se potvrdilo mišljenje da niko nije sposoban da opiše i dočara čitaocima ratnu situaciju jedinice kao njeni pripadnici.

Edicija svakako ima i slabosti, naročito u pogledu nekih događaja koji su opisani u više članaka (prelazak preko Lima, Gat, borbe na Manjači, Prijepolje i dr.). Redakcija je nastojala da se ovakvi slučajevi svedu na najmanju meru, u čemu se donekle uspelo. Međutim, i tamo gde je više članaka na jednu temu, svaki autor je dao nešto svoje i novo o zajednički preživljenim borbama i događajima. S druge strane, neki momenti, ponekad i značajni, slabije su obrađeni po broju članaka. Tako, na primer, prvi prodor u Srbiju u proleće 1944. godine, ili izbijanje na Kopaonik u sastavu Operativne grupe u avgustu 1944. godine, kao i poglavlje — U beogradskoj operaciji. Možda je trebalo dati prioritet kvalitetu nad kvantitetom, mada, bar zasada, sve više izgleda da je ovo drugo bilo važnije. No, u svakom od ovih poglavlja ima dobrih članaka koji nadoknađuju navedene nedostatke.

Svaki događaj i detalj iz borbi brigade opisan je otvoreno, neposredno, onako kakav je bio život proletera u ratu. Borci su osećali obavezu da zabeleže svoje sećanje i time daju nov doprinos historiografiji NOB. Iako skroman, taj doprinos je veoma značajan jer se ovom knjigom saznaje više ne samo o Drugoj proleterskoj, već o našoj revoluciji i njenim borcima, o jednoj velikoj i slavnoj generaciji koja je žrtvovala sebe radi života dostojnog čoveka.

S. S.

PARTIZANSKA TAKTIKA I ORGANIZACIJA

(DRUGO DOPUNJENO IZDANJE)

Izdanje *Vojnoizdavačkog zavoda*, »Vojne biblioteke — naši pisci«, autor general-major u penziji dr *Petar Kleut*, Beograd, 1965. godine. Knjiga ima 324 strane, a cena joj je 800 dinara.

Ova knjiga, posle nagrade »22. decembar« i veoma povoljnih kritičkih ocena u našoj vojnoj štampi, doživljava sada i drugo izdanje.

Autor u predgovoru ističe da je ova knjiga prvenstveno namenjena mladim kadrovima armije, aktivnim i rezervnim, što znači svima onima koji nemaju ličnog ratnog iskustva. A baš ti čitaoci, odnosno njihovo interesovanje za ovu studiju, naveli su autora da dopuni prvo izdanje, a Vojnoizdavački zavod da ponovo objavi ovu knjigu.

Partizanski rat nije više »mali rat«, već rat koji je zauzeo vidno mesto u odbrambenim planovima mnogih zemalja, jer je u praksi pokazao da se njime može savladati čak i savremeno opremljena armija agresora. Šta je sve u stanju da postigne partizanski rat pokazao je naš NOR, kao i partizanski ratovi drugih zemalja u toku i posle drugog svetskog rata, a to danas potvrđuju i zbivanja u Južnom Vijetnamu. Zato je svaka knjiga koja značaki obrađuje ovaj rat, u celini ili njegove detalje, uvek dobro došla, uvek aktuelna.

I još nešto, eventualni rat, i ako ne bude partizanski, koristiće veoma mnogo elemente partizanskog načina ratovanja. Otuda kod nas, a i u inostranstvu, živo interesovanje da se iz sopstvenih a i tuđih iskustava izvuku zaključci, a zatim teoretski razrade i, što je posebno važno, prilagode novim uslovima. To je i želja autora ove knjige, a da je u tome postigao zavidan uspeh pokazuju, pored ostalog, i kritični osvrti na prvo izdanje.

Težište ove studije je na problemima partizanske taktike, ali je dosta prostora posvećeno i partizanskom ratu uopšte i njegovom materijalnom obezbeđenju, političkom radu, vaspitanju i obuci. Na taj način se postiglo da čitalac lakše shvati partizansku taktiku, tj. da ona ne bude izolovano razmatrana od činilaca koji je uslovljavaju. Iz istih razloga obrađeni su i metodi protivpartizanske taktike (prvi put kod nas u knjizi koja tretira partizanski rat). Na prvi pogled možda će izgledati da ovoj glavi nije mesto u knjizi. Međutim, ne samo po svojoj interesantnosti već i čvrstoj povezanosti sa taktikom partizanskog rata, ona potpuno opravdava pažnju koja joj je poklonjena.

Znači, knjiga je obuhvatila dosta široko područje, pa se od nje zato ne može očekivati da pruži detaljan odgovor na sve probleme koji su u njoj pokrenuti.

Možda će neko zameriti autoru da je razradi istorijskih iskustava prišao bez nužnih analiza i zaključaka, pa zato nije došao do teoretske uopštenosti. To je tačno; iako je proučavajući pojedina pitanja pošao od istorijske

prakse, autor ih nije posebno analizirao — smatrao je da mu ograničen prostor to ne dozvoljava, a da će primeri iz NOR-a, sa kritičkom ocenom, ublažiti nepostojanje šire istorijske analize.

Obradujući partizansku taktiku, autor je dao sve ono što je po njegovom mišljenju čini takvom kakva jeste. Zatim je obradio napad, detaljno i na dosta prostora, a to je i nužno s obzirom na njegovu ulogu i značaj u partizanskom ratu; posebno je obratio pažnju na zasede i napade na naseljena mesta.

I odbrani je poklonjeno dovoljno pažnje i podvučeno da mora biti aktivna. Posle kraćih razmatranja o njenim osobinama i mestu u okviru partizanskog rata, autor govori o odbrani partizanskih jedinica, odbrani slobodne teritorije, naselja i baza, a naročito se zadržava na odbrani u toku okupatorskih ofanziva. Izričito opasne za partizanske snage u odbrani su neprijateljeve vazdušnodesantne i oklopne jedinice. Sadejstvu partizanskih jedinica sa frontom nije poklonjena odgovarajuća pažnja, ali se mora imati na umu da je autor želeo jedino da obradi taktiku samostalnog partizanskog rata.

Pokretljivost je veoma delikatna taktička radnja, pa se zato o partizanskom maršu možda moglo i više reći.

Obezbeđenje je dobilo dosta prostora u knjizi i obuhvata: osnovne metode, maskiranje, izviđanje, obaveštavanje i sprečavanje neprijateljevog izviđanja.

O snabdevanju i zbrinjavanju moglo se i više reći, naročito o njihovom mestu i značaju u pojedinim taktičkim radnjama.

Politički rad je povezan sa taktičkim dejstvima, a i jasno je istaknut njegov presudan uticaj na borbena dejstva.

U ovoj studiji, kao i svakoj drugoj koja govori o pitanjima partizanskog rata, pojavljuje se, da tako kažemo, problem neujednačene terminologije, odnosno pozajmica termina od frontalnog rata. No, tako mora biti, jer je teorija partizanskog rata, u odnosu na frontalni, mlada pa još mnoge stvari nije zahvatila. Međutim, s obzirom da se ne radi o pravilu, »šarolikost« i »pozajmice« su dozvoljene ako jasno govore šta se pod kojim terminom podrazumeva.

Knjiga je pisana na osnovu bogate domaće i inostrane literature, ali je autor koristio i svoje lično ratno iskustvo iz NOR-a, prvo kao borac a potom kao rukovodilac.

Iako je ova knjiga namenjena novim kadrovima, ona će dobro doći i onima koji su bili u NOR-u, bilo kao uzor kako se sređuju iskustva, bilo kao podstrek za kritičke osvrte, konfrontiranje stavova, pa čak, što je naročito poželjno, da našim čitaocima osvetli ovaj rat s neke druge strane.

Knjiga je ilustrovana većim brojem skica koje dobro dopunjavaju tekst.

R. Đ.

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK 3/1965.

General-potpukovnik Milija Stanišić: *Vazduhoplovna podrška u savremenim uslovima*

Potpukovnik inž. Slavko Nikolić: *Vazduhoplovnotehničko obezbeđenje letenja*

Inž. dr Miomir Vukobratović: *Flater avionskih konstrukcija*

Stariji vodnik Čedomir Pešut: *Osposobljenost avio-mehaničara za razne stepene održavanja aviona*

Potpukovnik Dušan Bogosavljević: *Posmatranje i razgovor kao način sticanja uvida u tok i rezultate nastave*

Poručnik Predrag Pejčić: *Vojnički sastanak i njegov značaj za jedinicu*

Poručnik Predrag Pejčić: *Organizacija slobodne aktivnosti vojnika*

Pored ovoga, *Vazduhoplovni glasnik* u ovom broju donosi prikaze članaka iz inostranih vojnih časopisa, zatim vesti i novosti, kao i bibliografiju naših knjiga i časopisa.

MORNARIČKI GLASNIK 3/1965.

Admiral u penziji Josip Černi: *Jugoslovenska mornarica u tršćanskoj operaciji — pomorski desant na Istru*

General-potpukovnik Đuro Lončarević: *Civilna odbrana u savremenom ratu*

Dipl. inž. Mirko Kuljiš: *Osvrt na neka dostignuća i mogućnosti nelinearne hidroakustike*

Major Ismet Imamović: *Probne vožnje — merenja kod progresivnih ispitivanja na »mernoj milji«*

Pukovnik dr Vuko Gozze Gučetić: *Novi Zakon o obalnom moru*

Kapetan fregate Bartul Kovačević: *Priručnik za komandire odeljenja na brodovima RM (jedno mišljenje o potrebi uvođenja)*

Pored ovoga, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi i rubrike: »Iz vojno-pomorske literature«, »Iz nauke i tehnike«, »Vesti i novosti«, kao i »Bibliografiju«.

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK 1/1965.

Kapetan I kl. Vinko Branica: *Pokušaj talijanskih jedinica da u ljeto 1943. godine povrate kontrolu nad obalskim pojasom u Dalmaciji*

General-major Slavko Janeković: *Iz rada talijanske vojnoobaveštajne službe protiv narodnooslobodilačkog pokreta Jugoslavije*

Potpukovnik Dimitrije Brajušković: *Prvi kongres partizanskih lekara Jugoslavije*

Dr Dimitrije Vujović: *Crnogorski dobrovoljci iz Sjedinjenih Američkih Država 1914. i 1915. godine*

Jovo Mihaljević: *Slobodan Nešović, Privredna politika i ekonomske mere u toku oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije*

Pavle Franjković: »Šesta proleterska divizija«

Potpukovnik Gorčin Raičević: *Pregled arhivskih fondova nemačkih jedinica u Arhivu Vojnoistorijskog instituta*

Pored ovoga, *Vojnoistorijski glasnik* u ovom broju donosi i bibliografiju jugoslovenske istoriografije 1956—1959, članci, kao i bibliografiju strane istoriografije o drugom svetskom ratu.

VOJNOSANITETSKI PREGLED 5/1965.

Pukovnik profesor dr Vinko Arneri i pukovnik docent dr Vladimir Kraguljac: *Posledice radioterapije posle lečenja benignih tumora i njihovo lečenje*

Profesor dr Branko Grbeša i asistent dr Prvoslav Vasiljević: *Mijelopolineuritisa uzrokovan ortotrikrezilfosfatom u vreme masovne intoksikacije u Nišu i Kragujevcu (1951—1952. godine)*

Dr Milica Kalember — Radosavljević, pukovnik docent dr Lea Bogdanov i sanit. tehničar Stjepan Sešo: *Dokazivanje enterotoksina stafilokoka metodom precipitacije u agaru*

Asistent dr Petar Grünwald, pukovnik dr Hubert Maver, potpukovnik dr Matija Derganc i viši zdravstveni suradnik Zvonko Grgić: *Ispitivanje odnosa nekih normalnih nasljednih svojstava čovjeka i sklonosti obolevanju respiratornih organa*

Pukovnik docent dr Gojko Kapor, potpukovnik dr Krsto Vujošević i dr Vera Marčetić: *Naša iskustva sa valijumom — Prethodno saopštenje*

Vojni službenik IV kl. mr ph. Desanka Veljanovska, pukovnik mr ph. Aleksandar Hranilović i kapetan I kl. mr ph. Zvonimir Surovi: *Neka iskustva iz rada vojne apoteke posle zemljotresa u Skoplju, sa posebnim osvrtom na izradu i ispitivanje parenteralnih otopina*

Pukovnik dr Marijan Južnić: *Današnji pogledi na primenu antibiotika u hirurgiji*

Potpukovnik dr Zvonimir Ciko: *Hronična dejstva jonizujućih zračenja*

Potpukovnik dr Slavko Arnerić: *Antibiotici u terapiji gonokoknog i gonokoknih uretritisa*

Radomir Burić: *Sa ranjenicima kroz V neprijateljsku ofanzivu — Tragom krvi*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubrike »Kongresi i konferencije«, »Prikazi knjiga« i »Referati«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK 5/1965.

Povodom dvadesetogodišnjice osnivanja prvog tehničkog remontnog zavoda Kapetan I kl. Đorđe Golić, dipl. inž.: *Osnovni proračuni upotrebe inženjerske mehanizacije u organizaciji radova na izgradnji puteva*

Potpukovnik Ivan Ljubanović: *Organizacija eksploatacije vozila na inženjerskim poligonima*

Dušan Altman, dipl. inž.: *Sistemi predstavljanja brojeva*

Major Predrag Purić, dipl. inž.: *Deformacije na foto-snimcima i mogućnost njihovog otklanjanja*

Kapetan I kl. Mile Zatezalo: *Mogućnosti primene televizije u vojne svrhe*
Vladan Vučković i Srđan Spiridonović, dipl. inž.: *Uređaj za automatsko ispitivanje trajnosti akumulatora*

Bojan Kovačić dipl. inž.: *Automatski uređaji za gašenje požara*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa, kao i bibliografiju.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK 6/1965.

Potpukovnici Gojko Greda i Vidosav Grujić: *Iskustva iz rada pokretnih pogona remontnih zavoda na terenu*

Potpukovnik Celestin Grabar: *Sklapanje skela od srednjeg aluminijumskog pontonskog parka*

Kapetan I kl. Rajko Tončić: *Izrada kolor-dijapozitiva u školama*

Major Rudolf Peteh i kapetan I kl. Ignacij Javoršek: *Televizija, njen raz-put i dostignuća*

Major Zvonimir Gorjup: *Stereoskopsko gledanje i merenje*

Kapetan Radovan Ilić, dipl. inž.: *Merenje kontaminacije*

Kapetan I kl. Mile Zatezalo: *Starenje motornih ulja u procesu eksploatacije*

Major Petar Sudarević: *O čuvanju i održavanju auto-guma*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa, kao i bibliografiju.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK 7/1965.

General-major Jovo Bogdanović: *Organizacija i materijalno obezbeđenje agregatnog sistema remonta*

Potpukovnik Toma Beriša, dipl. inž.: *Nova tehnika i tehničko obrazovanje*

Kapetan Petar Zdravković, dipl. inž.: *Mogućnosti povećanja ekonomičnosti eksploatacije inžinjerskih mašina i vozila*

Kapetan I kl. Mile Zatezalo: *Radar i njegova namena*

Poručnik Miloš Sredojević: *Merači malih snaga visokih frekvencija*

Miodrag Rajković, dipl. inž.: *Višestruki, složeni tranzistori sa velikim faktorom strujnog pojačanja*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi prikaze iz inostranih knjiga, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa, kao i bibliografiju.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED 2/1965.

Pukovnik Rudolf Musi: *Izrada materijalno-finansijskih planova za 1966. godinu*

Potpukovnik dr Ante Romac: *Novi penzijski sistem i neka pitanja položaja vojnih osiguranika*

Pukovnik Miodrag Erac: *Odgovornost države (DSNO) za naknadu štete*

Major Matije Stefanović: *O nekim aktuelnim problemima i pogledima u snabdevanju JNA mesom*

Potpukovnik Branislav Vukadinović: *Još nešto o plaćanju naknada za održavanje čistoće*

Potpukovnik Ivan Rešetić: *Organizacija i rad intendantske službe na području IV korpusa u periodu januar—mart 1944. godine*

Majori Dušan Havliček i Milan Madžgalj: *Primena novih stopa doprinosa iz ličnog dohotka iz radnog odnosa u JNA*

Vojni službenik II kl. Borislav Milić: *Primena klauzule promenjenih okolnosti (rebus sic stantibus)*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi prikaze iz inostranih publikacija i vojnih časopisa, zatim ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti, kao i bibliografiju.

General-major Aleksandar Jovanović: *Materijalna uloga i finansiranje priprema civilne odbrane*

Voj. službenik II kl. Draga Vrabc, dipl. ekonomista: *Mogućnosti i organizacija poljoprivredne proizvodnje u ratu*

Potpukovnik Ciril Šuligoj: *Karakteristike poslovanja nekih vojnih ustanova po principu dohotka*

Potpukovnik Aldo Pirih: *Platni sistem po novom Zakonu o Jugoslovenskoj narodnoj armiji*

Pukovnik Milan Zečević: *O novoj ulozi organa za finansije i budžet u organima IV stepena*

Potpukovnik Petar Ninković: *Neka pitanja primene propisa o materijalnom i finansijskom poslovanju u JNA i naknada štete*

Potpukovnik Dobre Vukelić: *Osvrt na novo knjigovodstvo i iznalaženje finansijskog rezultata kod domova Jugoslovenske narodne armije*

Potpukovnik Veljko Crevar: *Predlog za unapređenje rada menzi inženjerskih poligona*

Kapetan Mile Vukosav: *O jednoobraznom obeležavanju vojničke opreme*

Kapetan I kl. Vladislav Tomanić: *Jedan predlog za pravilno postavljanje oznake na šapci*

Vodnik I kl. Miodrag Cvetković: *Pomoćne tablice za obračun doprinosa*

Vojni službenik II kl. Borislav Milić: *Nemogućnost izvršenja ugovora usled slučajne propasti stvari i naknada štete*

Pukovnik dr Milan Jovanović: *Novi zakon o preduzećima koja proizvode za određene vojne potrebe*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi prikaze iz inostranih publikacija i vojnih časopisa, zatim ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti, kao i bibliografiju.